

TÜRK SOYLULARA TÜRKİYE TÜRKÇESİ ÖĞRETİMİNDE METİN SEÇİMİ

Yard. Doç. Dr. Asiye DUMAN*

Giriş

Türkçe öğretiminde hedef kitleleri Türkiye Türkleri, iki dilliler, yabancılar ve Türk soylular olmak üzere dört ana grupta toplayabiliriz. Bunlardan Türkiye Türkleri; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olup Türk eğitim kurumlarında öğrenim gören hedef kitledir. İki dilliler; Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı ve ana dili Türkçe olduğu hâlde başka bir toplumda yaşayan, Türkiye'ye dönmüş olsa bile daha önce içinde yaşadığı toplumun izlerini taşıyan, o toplumun dil ve kültürü ile Türk dili ve kültürü arasında bocalayan, yerine göre iki dili de kullanmak zorunda kalan fertlerin oluşturduğu gruptur. “Yabancılar” ile, Türk dilini bilmeyen, Türk düşünce dünyası ve yaşayış tarzına aşina olmayan, Türk milletini tanımayanlar kastedilmektedir. “Türk soylular” olarak adlandırılan grubu ise Türkiye sınırları dışında kendi vatanlarında, kendi devletlerinin veya başka bir devletin hakimiyeti altında yaşayan Türkler meydana getirmektedir.

Her grup farklı nitelikler taşıdığı için, Türkiye Türkçesi öğretiminde bu gruplara yönelik olarak kullanılması gereken yöntem ve materyaller de farklılık gösterir.

Bu yazıda, anılan gruplardan, Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretiminde kullanılacak metinlerin taşınması gereken özellikler üzerinde durulacaktır.

Tespitler ve Değerlendirmeler

Türkçe öğretiminde temel ders materyallerinden biri de metindir. Hatta Türkçe eğitiminin büyük ölçüde metne dayandığını söylemek yanlış olmaz. Çünkü dil öğrenmek kelime ve kural ezberlemek değildir. Dil

* Gazi Üni. Gazi Eğitim Fak. Türkçe Eğitimi Bölümü

öğrenmek; kelimelerin, kurallar çerçevesinde bir araya gelerek oluşturduğu dünyayı görmek, tanımak, anlamak, değerlendirmek, hissetmek; bu dünyada yaşamaktır. Bu dünya; bir yazarın romanı, bir şairin şiiri, bir araştırmacının makalesi, bir görevlinin tutanağı, bir askerin mektubu, bir annenin feryadı, bir sevdalının türküsüdür; bu dünya metindir. Kelime ve kurallar ancak metinlerde can bulur, anlam kazanır, duygu düşünce ve hayallere tercüman olur. Türkçe öğretiminde metni önemli kılan da bu özelliğidir.

Her metnin ders materyali olarak kullanılması elbette mümkün değildir. Derste kullanılacak metinlerin, hedef kitlelerin seviyesine, Türkçe eğitiminin ve dersin amaçlarına uygun olması şarttır. Hedef kitlemize Türkiye Türkçesi öğretiminde kullanılacak metinler, millî bağları kuvvetlendirecek; Türk dünyasında birlik sağlanması fikrini uyandırıp canlandıracak nitelikler taşımalıdır. Çünkü yıllardan beri, özellikle Türkistan (Orta Asya tabiri üzerinde iyi düşünülmesi gerektiğini de belirtmeliyiz.) Türkleri üzerinde sistemli olarak sürdürülen Türk kimliğinden uzaklaştırma çalışmaları, bu çalışmaları sürdürenler açısından başarıyla sonuçlandı. *Ruslar, 1926-30 yılları arasında Türk boylarının bin yıldan beri kullandığı Arap alfabesini de değiştirmiş hepsini önce Latin alfabesine, 1938-40 arasında da millî Rus alfabesi olan Kiril alfabesine geçirmiştir. Boy ağızlarını ayrı yazı dilleri hâline getirdiği gibi her birine ayrı bir de alfabe kabul ettirmiştir* (Ercilasun, 1990: 9). Bunun sonucu olarak Rinat Muhammediyev'in de söylediği gibi, *On-on beş senede alfabesi iki defa değiştirilen halk şaşırıp kaldı. O cahil kalmadı, cahil bırakıldı. Çünkü alfabe ile tarih gitti, manevi miras gitti, din gitti, Türklük gitti* (1992: 39). *Aydınları yok edilen, kitapları yakılan, alfabeleri değiştirilen ve birlikte yaşadıkları Büyük Türkistan toprağı beş ayrı cumhuriyete bölünen Türkler, bir nevi Orta Çağ hayatına geri dönmüşlerdi. En kötüsü zaten var olan kabilecilik eğilimi başını alıp gitmişti* (Zeyrek, 1995: 135). Türkistan Türklerine Türk dili, Türk tarihi, Türk milleti ... demek unutturuldu. Her Türk boyu, kendini ayrı bir millet, şivesini ayrı bir dil olarak görmeye başladı.

Son yıllarda yapılan Türk birliğini sağlama çalışmaları ve bunları gönülden destekleyen, varlığını Türk birliğinin gerçekleşmesine adanmaların sayısı azımsanamaz. Fakat yılların tahribatını bir anda telâfi etmenin zorluğu ve eldeki imkânların sınırı da bilinmektedir. Bir acı gerçeği daha dile getirmeliyiz: Değişik Türk boylarından gelen Türkistan Türkleri, özellikle de gençler, burada Türkçe yerine başka bir dil ile anlaşmaktadırlar. İşte bunun için Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretiminde seçilen metinlerin, Türk birliği şuurunu uyandırıp güçlendirmeye hizmet etmesi büyük önem taşımaktadır.

Hedef kitlemiz için, anılan sebeplere dayalı olarak şu tür metinlerin seçilmesine dikkat edilmelidir:

a) Derslerde, Türk dünyasında tanınan, benimsenen şahsiyetlerin, destan kahramanlarının anıldığı metinler; bilinen destanlar, halk hikâyeleri kullanılmalıdır. Bu açıdan Dede Korkut Hikâyeleri, özellikle de Dede Korkut adının geçtiği bölümler iyi bir örnektir. Çünkü *Halk filozofu, keramet sahibi, akıl hocası ve ozan olarak Dede Korkut – Korkut Ata'nın hatırası çeşitli devirlerde ve uzun asırlar boyunca Türklerin eski ve yeni yurtlarında canlı olarak yaşamış ve Türklük âleminin çeşitli toplulukları arasında ve geniş bir alanda son zamanlara kadar saklanmıştır. Bugün bir yandan Dede Korkut'un adı ve hatırası, öte yandan Dede Korkut Kitabı'nda gördüğümüz hikâyelerden bazıları geniş Türk dünyasının çeşitli alanlarında hâlâ yaşamaktadır* (Ergin, 1989: 47).

b) Türk dünyasının ortak geleneklerini konu alan metinler tercih edilmelidir. Bunun en canlı örneği ise *tâ Doğu Türkistan'dan Anadolu'ya, Anadolu'dan Balkanlara kadar Türk topluluklarınca binlerce yıldır kutlanan ve hâlâ kutlanmakta olan* (Çay, 1991: 15) Ergenekon/Nevrüz bayramıdır.

c) Metinler, Türk dünyasının ortak deyimlerini, atasözlerini ihtiva etmelidir. Meselâ ata sözlerimizden 'Dost acı söyler.' *Türk dili konuşan bütün topluluklar arasında yaygın olarak*

Dost acı söyleyer. (Azerî Türkçesi)

Dos batırıp aytadı. (Kazak Türkçesi)

Dos Köydürö aytad. (Kırgız Türkçesi)

Dost açıtıb sözleydi. (Özbek Türkçesi)

Dost dogrucıl bolar. (Türkmen Türkçesi) (Barın 1998: 29) gibi basit değişikliklerle kullanılmaktadır. Bu tür örnekler, Türk toplulukları arasında dil ve anlayış birliğinin zaten var olduğunu ortaya çıkarmak bakımından büyük önem taşır.

ç) Derslerde kullanılan her metinde, *merhum*, *ikiz* gibi Türk dünyasının yaşayan ortak kelimelerinden bir veya birkaçı yer almalıdır. İkiz; Azerî Türkçesinde "äkiz", Kazak ve Kırgız Türkçesinde "egiz", Özbek Türkçesinde "egizäk", Türkmen Türkçesinde "ekiz" (Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, 1991: 376-377); "merhum" ise Azerî Türkçesinde "mährum", Kazak ve Kırgız Türkçesinde "markum", Özbek Türkçesinde "mährum", Türkmen Türkçesinde "merhüm" (Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü, 1991: 580-581) şeklinde kullanılmaktadır. Bunlar, hedef kitleye, Türk boyları arasında Türkçe ile anlaşmanın hiç de zor olmayacağı açıkça gösterecektir.

d) Türk dünyasının tanınmış şair ve yazarlarından alınan veya Türk dünyasını, dünüyle, bugünüyle anlatan metinler kullanılmalıdır. *Dağcı'nın romanları, yazılmamış bir tarihi arayan ve belgesel değeri olan edebî metinlerdir. Dikkat edilirse görülecektir ki, onun romanları sadece İkinci Dünya Savaşı yıllarında Türklerin ve/veya Kırım Türklerinin çektiği acıları değil, 1920'li yıllardan başlayarak SSCB coğrafyasında yaşayan Türklerin acılarını anlatır* (Şahin 1992: 493-494). Bu yönüyle Cengiz Dağcı'nın eserleri veya eserlerinden seçilecek bölümler, konumuza iyi birer örnek teşkil eder.

Sonuç

Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretiminde metin seçilirken belirtilen hususlara dikkat edilmesi, hem hedef kitlemizin Türkiye Türkçesini sevip daha kolay öğrenmesini, hem de Kırgızca, Özbekçe... değil Türkçe; Kırgız milleti, Özbek milleti değil Türk milleti gerçeğini daha çabuk idrak etmesini sağlar. Türk soylulara Türkiye Türkçesi öğretiminin nihai hedefi de bu değil midir?

KAYNAKÇA

- Çay, Abdulhalûk M. (1991). *Türk Ergenekon Bayramı Nevruz*. Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları.
- Ercilasun, Ahmet Bican. (Ocak 1990). 'Türk Dilinin Dünü Bugünü Geleceği'. *Türk Kültürü*. 321, 9.
- Barın, Erol.(1998). *Gramerî Türkçe Olan Topluluklara Türkiye Türkçesinin Öğretimi*. Ankara: G. Ü. Sos. Bil. Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Şahin, İbrahim. (1992). *Cengiz Dağcı'nın Hayatı ve Eserleri*. Ankara: G. Ü. Sos. Bil. Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Karşılaştırmalı Türk Lehçeleri Sözlüğü I. (1991). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Ergin, Muharrem.(1989). *Dede Korkut Kitabı I*. Ankara: TDK Yayınları.
- I. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı. (Ekim 1992). *Bildiriler ve Tartışmalar*. 23-25 Ekim 1992.
- Zeyrek, Yunus. (1995). *Dünden Bugüne Ahıska Türklüğü*. Frankfurt: Türk Federasyon Yayınları.